

LUẬN ÁN TIẾN SĨ VĂN HÓA HỌC
DANH ÚT. *Những biến đổi trong đời sống văn hóa của tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer ở Tây Nam bộ hiện nay*

Chuyên ngành: Văn hóa học

Mã số: 9 22 90 40

Phật giáo Nam tông Khmer phát triển qua nhiều thế kỷ, tuy có sự hỗn dung về văn hóa, tín ngưỡng phương Đông lẫn phương Tây nhưng hầu hết người Khmer ở Tây Nam bộ vẫn gìn giữ được bản sắc văn hóa và tôn giáo truyền thống của mình. Phật giáo Nam tông của người Khmer ở Tây Nam bộ tồn tại trong cộng đồng dân cư, cộng đồng tu sĩ đông đảo về số lượng và có đóng góp to lớn cho đời sống cộng đồng. Trong bối cảnh đất nước không ngừng phát triển trên nhiều lĩnh vực, đời sống xã hội có nhiều biến đổi đã tác động đến hoàn cảnh, điều kiện sống của các tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer tại vùng Tây Nam bộ, tạo nên những biến đổi trong đời sống văn hóa của họ.

Nội dung chính của Luận án được trình bày trong 4 chương: 1/ *Cơ sở lý luận và tổng quan về người Khmer Tây Nam bộ*; 2/ *Những biến đổi đời sống văn hóa vật chất của tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer Tây Nam bộ*; 3/ *Những biến đổi đời sống văn hóa tinh thần của tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer Tây Nam bộ*; 4/ *Những hệ quả của sự biến đổi đời sống văn hóa của tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer ở Tây Nam bộ hiện nay*. Dưới đây là một số kết quả nghiên cứu nổi bật của Luận án.

Phật giáo Nam tông Khmer có vị trí quan trọng, ảnh hưởng sâu sắc đến cộng đồng dân tộc Khmer trong cả đời sống văn hóa vật chất lẫn tinh thần. Những lễ hội chính của người Khmer nơi đây như Chol Chnam Thmay, Ok Om Bok, Sendolta đều

gắn chặt với các ngôi chùa. Luận án chỉ ra rằng, chính sách tôn giáo, dân tộc của Đảng và Nhà nước Việt Nam ngày càng cởi mở, tạo điều kiện cho các tôn giáo, trong đó có Phật giáo Nam tông Khmer ngày càng hội nhập sâu vào đời sống xã hội, phát huy truyền thống nhập thế của mình, tích cực góp phần củng cố bản sắc văn hóa dân tộc. Trong sự biến đổi không ngừng của đời sống xã hội hiện nay, theo tác giả, sự biến đổi trong đời sống văn hóa của tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer là điều tất yếu.

Về ẩm thực, trước đây thực phẩm của chư tăng là từ đồ cúng dường của người dân khi họ vào phum sóc khát thực. Trong truyền thống, các nhà sư chỉ độ thực duy nhất 1 lần mỗi ngày. Tuy nhiên hiện nay việc độ thực đã có sự biến đổi, họ có thể ăn 2 bữa mỗi ngày vào buổi sáng sớm và buổi trưa nhưng phải trước giờ Ngọ (12 giờ trưa), sau đó có thể dùng vật lòng để uống như: trà, sữa, nước,...

Về trang phục, đối với các tu sĩ theo Phật giáo Nam tông Khmer, quy định trang phục truyền thống của tu sĩ trước sau như một, họ không được thay đổi trang phục của mình. Trang phục loại quần y được dùng phổ biến. Trang phục không may thành quần áo, mà chỉ dùng mảnh vải màu vàng nghệ, màu nâu hoặc màu cam quần, vắt trên người với các kiểu khác nhau. Luật tạng quy định y cà sa có 4 loại: y cà sa 5 điều; y cà sa 7 điều; y cà sa 9 điều; y cà sa 11 điều. Chiếc áo cà sa gồm nhiều mảnh ráp lại, trước đây thường là những mảnh vải vụn được nhặt ở bãi tha ma, tượng trưng cho những gì tầm thường nhất và cũng để nhắc nhở người tu hành về tầm thân vô thường của họ. Trong thời gian từ rằm tháng 6 đến rằm tháng 9 âm lịch, người dân thường tổ chức lễ dâng y

Kathina cho các tu sĩ. Trước đây, khi đời sống của người dân còn khó khăn, họ chỉ dâng một bộ y, do đó một năm sư nào y áo bị rách, cũ,... mà hiểu biết về các điều luật trong lễ dâng y Kathina thì mới được thọ y đó. Còn hiện nay, số lượng phật tử được mở rộng hơn, không chỉ ở địa phương mà ở cả các vùng khác cũng đến dâng y khá nhiều nên các sư trong chùa có nhiều y phục hơn để sử dụng. Ngoài y áo mang trên người, trước đây các tu sĩ ra ngoài không được đội nón, không mang ô (đầu đội trời, chân đạp đất). Tuy nhiên, thời gian gần đây, khá nhiều tu sĩ đã sử dụng ô che khi đi ra ngoài để đảm bảo sức khoẻ và sử dụng dép thay vì đi chân đất.

Về đi lại, trong truyền thống việc đi khát thực của tu sĩ Nam tông Khmer được quy định rất chặt chẽ. Trong bộ kinh Chon lý có định ra 26 phép phải thực hành trong khi đi khát thực, nội dung chủ yếu đề cập đến số người đi (lúc nào cũng là hai người trở lên, không đi một mình), thời gian đi (từ sáng sớm đến trước giờ Ngọ), cách đi (đi hàng một, không được chen lấn, mỗi người cách nhau khoảng 2m, khi đi nhìn xuống, người lớn tuổi đi trước...), địa điểm đi (không được vào chợ, phải đi vào xóm), không nhận tiền, gạo..., trang phục khi đi (vấn thượng y trùm kín, không được chống gậy, không che ô, phải đi bộ bằng chân đất...), không được nói chuyện trong khi đi, không ngó liếc hai bên, không tìm lắng nghe chuyện của người dân... Các tu sĩ phải đi theo thứ tự từ nhà này sang nhà khác, không được phân biệt lựa chọn. Tuy nhiên hiện nay việc đi khát thực của tu sĩ đã có nhiều biến đổi so với trước đây, các tu sĩ có thể sử dụng phương tiện giao thông. Đối với một số chùa nằm trong khu vực đô thị, có số lượng tu sĩ đông, hoặc chùa cách quá xa nhà phật tử, thì việc đi khát thực có thể đi bằng xe ôm hoặc taxi (tu sĩ không trực tiếp điều khiển xe) để mỗi

ngày có thể lấy lượng thức ăn lớn về cho các tu sĩ kịp thời gian dùng bữa trước giờ Ngọ. Riêng ở một số khu vực khá xa chùa, đa số các phật tử cử người mang xe đến chùa đón tu sĩ đến nhà phật tử nhận thức ăn. Tuy nhiên, khi gần đến nhà phật tử, các sư xuống đi bộ chân đất, tay ôm bình bát trang nghiêm đúng như giới luật quy định về khát thực.

Về cư trú, trước đây chùa được lập trong phum sóc, các thanh thiếu niên Khmer khi 16 tuổi đều xuất gia một vài năm, do đó trong chùa ngoài sư trụ trì luôn có các tăng sĩ tu học là người thuộc phum sóc đó. Tuy nhiên hiện nay, một số chùa chỉ là nơi cư trú tạm thời, nơi lưu lại một thời gian ngắn trong thời gian tu học cho một số tăng sĩ. Do nhu cầu học tập tập trung và để thuận tiện cho việc tu học, tăng sĩ ở khắp các tỉnh miền Tây thường tập trung về các chùa ở trung tâm thành phố, như thành phố Cần Thơ, để tham gia các chương trình học ở Học viện Phật giáo Nam tông Khmer hoặc các trường đại học khác. Do đó, hiện nay ở một số chùa trong các phum sóc chỉ có sư trụ trì mà không có các tu sĩ khác cư trú.

Nhìn chung, tác giả nhận định, từ sau năm 1986, đời sống văn hóa của tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer có nhiều biến đổi tích cực trên nhiều lĩnh vực. Sự biến đổi này phù hợp với tình hình biến đổi chung của đất nước. Những biến đổi trong đời sống văn hóa của các tu sĩ Phật giáo Nam tông Khmer là biến đổi từ thấp lên cao, từ yếu kém lên vững mạnh, từ rời rạc lên chặt chẽ, từ chưa tiến bộ lên văn minh, phù hợp với thời đại, phù hợp với xu thế và quy luật phát triển chung của xã hội.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp trường, họp tại Trường Đại học Trà Vinh năm 2023.

HOÀI PHÚC
giới thiệu